

LITERATURA · ARTS · INFORMACIÓ

PONT
BLAU

Nº 37

NOVEMBRE

1 9 5 5

S U M A R I

	Pàgs.
<i>El tracte</i> , de ROSER BRU	Portada
<i>Editorial</i>	385
<i>L'heretgia càtara</i> , per A. TONA NADALMAI	386
<i>La bona obra d'en Valentí</i> , per ODÓ HURTADO	389
<i>Dos poemes nous</i> , per JOSEP CARNER	394
<i>Carles Salvador ha mort</i> , per ENRIC SOLER GODES	395
<i>Nyerros i cadells</i> , per JOAQUIM BOHIGAS	397
<i>Viatgers anglo-saxons als Països de Llengua Catalana</i>	
I. <i>Catalunya al segle XVIII i avui</i> , per RAFAEL TÀSIS	401
II. <i>Invitació a l'examen de consciència</i> , per JOAN FUSTER	404

INFORMACIÓ I COMENTARIS

LLETRES

<i>Un llibre emotiu</i> , per R. T.	407
<i>Certamen literari brasiler-català</i>	410
<i>Eugeni d'Ors vist per Francesc Pujols</i> , per A. BLADÉ DESUMVILA	411
<i>Recensions</i> , per SÍRIUS, J. F. i P. C. R.	415

ARTS PLÀSTIQUES

<i>Roser Bru</i> , per DOMÈNEC GUANSÉ	421
---	-----

DIVERSES

<i>Les pubilles de l'Orfeo</i>	425
<i>Noticiari</i>	426

Subscripció: Mèxic, un any	30.00 pesos mex.
Fora de Mèxic	3.00 Dls.
Aquest número (44 pàgines)	3.50 pesos mex.

W. Ribbans tan pacientment i amb tant de lluc ha sabut arreplegar i dur-nos de llur divuitè segle — “Ben nodrida, pròspera i enfeinada, només una ombra plana ara damunt Barcelona: el profund sentiment que té la ciutat de la seva frustració, en sentir-se lligada, políticament i econòmicament, a la resta de la somnolent Espanya.” Perquè la conclusió és — i serà també, com en el reportatge del *Saturday Evening Post*, el mot de la fin d’aquesta com de tantes altres consideracions sobre el destí del nostre poble: “No ho podem evitar — exclama un home d’afers —. Duem a la sang la necessitat d’afirmar la nostra personalitat. Som fills de Catalunya i serem sempre catalans.” — RAFAEL TASIS.

II. INVITACIÓ A L’EXAMEN DE CONSCIÈNCIA

Sovint se sol destacar el risc d’error a què s’exposa la visió d’un estranger i el seu judici del país que visita. Els viatgers quan entren en terra forana, no es deixen a la frontera la càrrega de prevencions o d’entusiasmes que llur predisposició nacional, cultural o simplement sentimental els proveeix respecte del doble objecte del turisme. Per altra banda, llur contacte amb aquesta realitat social és, per regla general, fugaç: una excursió de dies, de setmanes, no resulta suficient per a adonar-se de forces i de misèries que no siguen a la superfície, i encara, aquesta superfície, a penes podran abraçar-la en la seua totalitat. Tot això és evident, i representa la part feble de les narracions de viatges; explica, demés, la insatisfacció que els indígenes experimenten davant el retrat que en fa l’estrany, sobretot creient que qualsevol apreciació desfavorable, nascuda de la millor bona fe potser, respon a una animadversió dolosa.

Tanmateix, ningú no negarà, tampoc, que aquella visió i aquell judici, reconegut el marge de desenfocament o de pressa que comporten, posseeixen un doble i revelador avantatge. D’un cantó, ens presenten un

poble vist de fora estant; d’un altre, contrasten aquest poble — la seua vida, el seu futur previsible, el seu passat — amb un altre, amb el poble del mateix viatger. I si açò no fos prou, des d’un punt de mira ja estrictament històric, i com a testimonis d’època, el valor de les relacions de viatges escrites per forasters cobra un interès singular: en elles es recullen, de segur, dades, al·lusions, atmosfera, coses, en fi, que escapen al document oficial o a la consciència dels nadius. Perquè si l’estranger *veu* a través d’uns prejudicis, l’indígena en té uns altres, distints però també “prejudicis”, que li resten claredat de percepció sobre la seua pròpia existència.

Un jove hispanista britànic, Geoffrey W. Ribbans, acaba de publicar, dins la col·lecció *La Revista*, de l’Editorial Barcino, un bell volum en el qual reuneix i analitza els textos que, referents als Països de Llengua Catalana, es troben en la bibliografia anglesa setcentista de viatges. Fou el segle XVIII, com diu Ribbans, “l’edat d’or del llibre de viatges”: l’esperit curiós — “inquisitiu, racionalista i universalista” — d’aquella centúria produí escriptors i públic propicis a aquest tipus d’escrits. Encara som lluny de la temptació pintoresquista en què, després, caurien els romàntics. Els viatgers del XVIII, com a bons *il·lustrats*, semblen més objectius, o almenys aquest és llur propòsit: pretenen una serietat quasi científica en les observacions, atenen als problemes d’índole econòmica, i es mostren moderats davant les suggestions del color i l’esquerperia tòpiques de la gent i del paisatge ibèrics. Per això, potser, insinua Ribbans, Catalunya i Bascònia són les contrades peninsulars que més atrauen llur atenció: Catalunya i Basònia, terres “avançades”, “europees”, en plena efervescència laboriosa i reconstructiva.

Els llibres estudiats per Ribbans pertanyen al període 1760-1790. Abans de la primera data, les relacions entre Anglaterra i Espanya arrossegaven la tibantor natural derivada d’una guerra que les havia enfrontades — la Guerra de Successió. Després de 1790, les lluites napoleòniques torren a dificultar el gust viatger dels anglesos per la nostra Península. Durant aquells tren-

ta anys s'escriuen, a Anglaterra, uns vint llibres sobres les terres ibèriques; d'ells, n'hi ha deu que porten referències més o menys extenses del Principat, del País Valencià i de les Balears. En realitat, només un, *Viatges per França*, d'Arthur Young, s'ocupa de les Illes, i això explica que Ribbans haja destacat en el títol de la seua obra, exclusivament, els noms de València i Catalunya. Quant al Rosselló, són el mateix Young i Joseph Marshall els únics a passar-hi i fer-ne observacions, segons sembla — i mentre que Marshall se sorprèn de l'afinitat entre els catalans d'una banda i altra dels Pirineus, potser despistat per les fronteres polítiques, Young es limita a constatar-hi les diferències que origina la diversitat de règim administratiu, més frapants per dibuixar-se sobre un fons nacional únic (“encara que el Rosselló sigui... una part d'Espanya, i que els seus habitants siguin espanyols quant a llenguatge i costums, la contrada depèn del Govern francès”).

Ha estat un encert de Geoffrey W. Ribbans obrir la seua monografia amb un resum de l'opinió dels viatgers anglesos sobre l'estat econòmic i social de l'Espanya de Carles III i Carles IV, tant en el seu conjunt com en les seues diferents regions. Això ens facilita l'apreciació dels trets peculiars dels nostres països, que, altrament, Ribbans subratlla en el comentari que precedeix els textos que tria i tradueix. L'autocràcia paternal i *éclairée* de Carles III havia encetat una etapa de recobriment econòmic i cultural, i el Principat i el País Valencià se'n beneficiaren àmpliament, incorporant l'estímul oficial a una base espontània de laboriositat del poble i de fecunditat de la terra. Catalunya i València, enfront de la resta de la Península — amb l'excepció lògica de Bascònia —, ofereixen als turistes del setcents — Joseph Townsend, Henry Swinburne, Richard Twiss, sir John Talbot Dillon, Joseph Marshall, Christopher Hervey, Philip Thicknesse i Arthur Young — l'exultant realitat de llur riquesa econòmica i, en conseqüència, l'alt nivell de vitalitat social que posseïa llur població.

Pel que fa al País Valencià, els viatgers hi descobreixen, encara, l'opulència vegetal

del paisatge, i arriben a ponderar-la en termes d'entusiasme. Aquest paisatge és el de l'Horta: “jardí perfecte”, en diu Townsend; “aquesta província és anomenada el jardí d'Espanya, i molt justament podria ésser titulada el d'Europa”, afegeix Twiss; i Dillon exagera fins a assegurar que l'Horta de València “sembla reunir totes les qualitats que els poetes atribueixen a l'Edat d'Or”. És Dillon, sobretot, qui insisteix en els elogis: “Formosa València”, impreca, “¿com descriuré les teves extraordinàries bellesaes, i com parlaré de les infinites glòries que t'adornen?...” La ciutat i la seua comarca presentaven, en el segle XVIII, una bella equació d'elegància i utilitat, aristocràtica i rústica: era el moment final d'una tradició autòctona que integrava l'esplendor econòmic amb una última dignitat cultural, i això havia de satisfer els nostres visitants anglesos.

Dic que es tractava d'un “moment final”: la València del XVIII prolongava, reviscolant-los, el llegat i el gust de cultura dels segles anteriors. Humanistes i erudits assumeixen el patrimoni castellanitzant i castellanitzat del XVI i del XVII, però també giren els ulls, amb un sentit precursor, cap al passat més llunyà, cap a la nostra catalanitat intacta de l'Edat Mitjana. Tot açò s'esfondra i desapareix en els anys que van de 1790 a 1840. Quan, el 1835, Merimée passa una temporada a la nostra ciutat, escriu al seu amic Stendhal: “En va buscareu un savi o un artista a València...; a penes hi ha un teatre; ni una sola biblioteca ni un museu.” Merimée només hi troba certes fabuloses facilitats eròtiques. Però Townsend i Dillon encara foren a temps de conèixer l'època de Gregori Mayans — Dillon n'era amic — i de Pérez Bayer, quan la Universitat Valentina no s'havia neulit, quan les indústries pròspères afavorien l'atenció per les arts.

“Si la literatura ha de reviuire a Espanya”, anotava Townsend, “m'inclino a creure que serà a València. Ací no manquen homes de geni, i el dia que prenguin la ploma, cap altra impremta que la valenciana no farà millor justícia a llurs obres”. Aquesta opinió resulta massa opti-

mista potser; però, si més no, demostra l'estima que l'escriptor anglès tenia pels intel·lectuals valencians que degué freqüentar durant la seua estada a la capital del País Valencià. Townsend exposa per extens els detalls de l'organització de la nostra Universitat: règim de classes, col·lació de graus, sistemes d'examen; la qual cosa ens confirma en la idea d'haver tingut relacions personals amb l'estament culte de la ciutat. L'irlandès sir John Talbot Dillon, ja ho he indicat, coneixia Gregori Mayans i Siscar, l'editor de Vives i primer biògraf de Cervantes. Ribbans suposa que fou Mayans qui informà Dillon sobre l'antiga literatura catalana: en les seues *Cartes sobre l'origen i el progrés de la poesia a Espanya*, l'escriptor irlandès dona unes referències de la poesia catalana antiga — que ell inclou entre la dels trobados, “car la llengua d'aquest país és un dialecte del provençal” — i esmenta els noms de Guillem de Berguedà, Lull, Ausiàs March i Jaume Roig.

Sembla que només Henry Swinburne se n'ix de la regla general d'elogis i de simpatia per nosaltres que trobem en els viatgers anglesos del XVIII. Els seus *Viatges per Espanya* no van agradar molt als espanyols, i Nicolás de Azara els repudià i refutà amb una amarga dignitat. Tanmateix, Swinburne és un dels estrangers que més destaquen la diferència existent entre el Principat i “la resta del reialme”, amb la qual “té tan poca semblança” que s'equivocaria qui la volgués judicar a través del coneixement de Catalunya. Swinburne vingué a València, i en féu una descripció — diu Ribbans — “poc cordial”. L'origen de la irritació de l'anglès hauríem de cercar-la en un curiós incident que ell refereix: “portava una carta de recomanació d'un funcionari català per a un seu col·lega de València”, concreta Ribbans, “i aquest el tractà de la manera més incívil, fins que es va assabentar que Swinburne no era català; aleshores el va atabalar amb les seves falagueries”. Antoni Ponz, un erudit i viatger valencià del mateix temps, criticà la rabiola de Swinburne en el pròleg del seu *Viaje fuera de España*.

Segons Swinburne, els valencians eren

menyspreats tant pels catalans com pels castellans, i Geoffrey W. Ribbans apunta l'interès que tindria un estudi precisant quines eren les relacions entre catalans i valencians en aquella època. Sospite que Swinburne no exagerava, i crec que el fenomen tenia — perquè encara en té — més transcendència del que les aparences fan suposar. No és aquest el moment oportú d'ocupar-se'n, ni jo ho podria fer en l'aspecte que demana Ribbans. Però no hi ha dubte que el menyspreu dels catalans pels valencians és un factor polític important en la vida espanyola contemporània. Té, naturalment, un abast major que la lògica rivalitat entre veïns. Les causes són confuses, complexes, i no m'estaré de dir — jo, valencià — que justificades, fins a cert punt. Els efectes estan a la vista: els valencians, aïllats en una histèrica reacció cofoista, retornant rancúnia pel menyspreu; els catalans, oblidant-se d'un aliat necessari, àdhuc per simple raons de tàctica, demogràficament i econòmicament decisiu en el conjunt peninsular. El “menyspreu dels valencians”, que ja registrava Swinburne, es presta a penoses reflexions.

En realitat, tot el llibre de Ribbans és un excel·lent canemàs on podem anar refent el perfil acolorit dels més diversos problemes que tenim plantejats d'ençà de la Decadència. No hi apareixen definits — això excedeix la intenció i els límits de l'obra —, però sí que ens els fa avinents, a través d'un aplec de testimoniatges històrics, potser una mica superficials, comprensius quasi sempre. Els trenta anys estudiats pel nostre amic britànic impliquen una situació de fet que, ben mirat, no ha perdut gens de capacitat d'alliçonament per al nostre futur, i, a més, té l'avantatge d'estar neta de retòrica patrioter. Ribbans ha complert la seua missió proporcionant-nos un document literari acurat: li hem d'agrair la seua paciència d'investigador i la seua serenitat de crític. Ara, amb el llibre entre mans, ens pertoca a nosaltres de meditar-ne el contingut. Si els viatgers anglesos només intentaren “retratar-nos”, la imatge que ens en pervé ja és un tàcit convit a l'examen de consciència. — JOAN FUSTER